

„Nauka i Szkolnictwo Wyższe”, nr 1–2/35–36/2010

Tomasz Kowalski

Politologia w ofercie dydaktycznej polskich uczelni. Informacja i analiza

Artykuł poświęcony jest politologii jako kierunkowi kształcenia w ofercie polskich uczelni publicznych, kościelnych i niepublicznych. Przedstawiając ilościowe i jakościowe aspekty kształcenia w zakresie politologii, autor opiera się na materiałach Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, Państwowej Komisji Akredytacyjnej, Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej, Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów oraz dostępnych publikacjach. Opracowanie zawiera również przegląd aktów prawnych, które regulują prowadzenie studiów politologicznych, a także wyniki analizy oferty dydaktycznej poszczególnych typów uczelni w zakresie politologii.

Słowa kluczowe: politologia, szkolnictwo wyższe, kierunek studiów, specjalność studiów, dydaktyka.

Wprowadzenie

Tradycja nauk politycznych i studiów politologicznych w Polsce jest długa i bogata. Pełna jest zwrotów powodowanych nie tylko rozwojem nauki, dyscypliny oraz instytucji naukowych i edukacyjnych na poziomie wyższym, ale także względami politycznymi i ideologicznymi. Jest dobrze zbadana i opisana (por. Olszewski 2006). Pojawia się natomiast problem analizy ilościowej i jakościowej studiów politologicznych, postrzeganych jako oferta edukacyjna uczelni, tj. ich dostępności, organizacji, przyczyn i skutków zróżnicowania pod względem kształcenia specjalnościowego, jakości kształcenia oraz szans absolwentów na rynku pracy¹.

---

¹ Zagadnieniu temu poświęcono niewiele uwagi podczas I Ogólnopolskiego Kongresu Politologii (Warszawa, 22–24 września 2009 roku). W programie znalazły się tylko następujące referaty na ten temat (panel: *Politologia jako kierunek studiów. Diagnoza i prognoza*): K. Czarnecki (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu): *Polityka oświatowa w Polsce po 1989 roku i jej konsekwencje dla studiów politologicznych*; mgr M. Galon (Uniwersytet Jagielloński): *Różne rozwiązania strukturalne umiejscowienia politologii na polskich i zagranicznych uczelniach. E-learning jako możliwość rozszerzenia oferty na studiach politologicznych*; Z. Bednarowska (Uniwersytet Jagielloński): *Obowiązujący program nauczania politologii – próba oceny. Rozwiązania kształcenia młodych politologów, dostępne specjalizacje i konsekwencje dla szans zawodowych absolwentów*; mgr A. Gorgosz (Uniwersytet Jagielloński): *Czy proces boloński służy politologii? Problemy, z jakimi borykają się ośrodki akademickie* (<http://www.kongrespolitologii.pl/program>).

Po przełomie 1989 roku nastąpiła zmiana struktury studentów według kierunków kształcenia. Radykalnie wzrósł udział kształcących się w ramach nauk społecznych i humanistycznych, a w tym w zakresie politologii. Mamy także do czynienia z coraz większym zainteresowaniem życiem politycznym czy, szerzej ujmując, życiem publicznym i pracą dziennikarską wśród młodych ludzi, którzy studiowanie politologii uważają za dobre zajęcie. Ze względu na swoją interdyscyplinarność jest to również oferta dla tych, którzy z różnych powodów nie zdecydowali się jeszcze na wybór konkretnej drogi rozwoju i poszukują kierunku studiów, który stworzy im możliwość uzyskania wykształcenia wyższego, wyposażającego ich w tzw. kompetencje uniwersalne, umożliwiające adaptację do wymagań stanowiskowych. Pracownicy mający te kompetencje są na tyle elastyczni, że mogą być zatrudniani na różnorodnych stanowiskach. Stąd tak duże zainteresowanie kierunkiem, od wielu lat utrzymującym się w gronie najpopularniejszych, które z czasem zostało odzwierciedlone w ofercie dydaktycznej uczelni².

Jakie są efekty działań organizatorskich uczelni w zakresie kierunku politologia? Czy udało się wypracować dobry model nauczania politologii? Jakie zalety, a może wady, mają specjalności oferowane w ramach kierunku politologia? Jakie szanse i zagrożenia stoją przed studiami politologicznymi? Jak i w jakich dziedzinach gospodarki absolwenci kierunku politologia są przygotowani do pracy? Na te pytania postaram się odpowiedzieć w niniejszym artykule.

Oferta dydaktyczna uczelni

Spośród akademickich uczelni publicznych kierunek politologia prowadzi obecnie 16 uniwersytetów (studia drugiego stopnia), 5 wyższych szkół pedagogicznych (jedna uczelnia studia pierwszego stopnia, 4 uczelnie studia drugiego stopnia), jedna politechnika (studia pierwszego stopnia) oraz 7 państwowych wyższych szkół zawodowych (studia pierwszego stopnia) (*Publiczne...* b.r.w.; *Państwowe...* b.r.w.). Politologię prowadzą także trzy uczelnie kościelne: dwie uczelnie – studia pierwszego stopnia, jedna uczelnia – studia drugiego stopnia³.

W przypadku niepublicznych szkół wyższych ministerialny wykaz podaje, iż uprawnienia do prowadzenia politologii ma 55 uczelni (na ogólną liczbę 336, w tym postawionych w stan likwidacji), w tym: na pierwszym stopniu kształcenia 42, na drugim stopniu kształcenia 13. Analiza ich oferty dydaktycznej wskazuje, że obecnie kierunek politologia prowadzi 43 uczelnie, z tego 15 na drugim stopniu kształcenia (*Wykaz...* b.r.w.).

Kierunek prowadzony jest również w jednostkach zamiejscowych uczelni publicznych i niepublicznych – wydziałach zamiejscowych i kolegiach (te brano pod uwagę, jeśli tak-

² Niektóre szkoły wyższe już w nazwie starają się przedstawić swoją specjalizację kierunkową. Inne ograniczają się (lub ograniczały w przypadku postawionych w stan likwidacji) do kształcenia na tym kierunku, tak jak m.in. Wyższa Szkoła Komunikowania, Politologii i Stosunków Międzynarodowych w Warszawie. Por. Igielska 2009; *Wykaz...* b.r.w.; *Informacja...* b.r.w.

³ Uczelnie kościelne, tj. zakładane przez Kościół katolicki lub inne kościoły i funkcjonujące na podstawie *Ustawy o szkolnictwie wyższym* albo *ustaw o stosunku państwa do danego Kościoła i innych ustaw*. W tym przypadku są to: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie (studia drugiego stopnia), Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum” w Krakowie (studia pierwszego stopnia) oraz Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie – Sekcja św. Andrzeja Boboli „Bobolanum” (studia pierwszego stopnia). Por. *Uczelnie kościelne...* b.r.w.

że w siedzibie głównej uczelni prowadzone są studia na tym kierunku) oraz zamiejscowych ośrodkach dydaktycznych; również prowadzonych poza granicami kraju (Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku posiada taką jednostkę w Londynie, por. *Uczelnie...* b.r.w.).

Ponieważ zorganizowanie tego kierunku studiów jest względnie łatwe (przynajmniej na poziomie studiów pierwszego stopnia) na uczelniach, przede wszystkim niepublicznych, licznie powstających także poza tradycyjnymi centrami akademickimi, w nich koncentruje się dydaktyka. Jednak brak kadry zatrudnionej w ramach minimum kadrowego, wykazującej odpowiednią dziedzinę nauki powoduje, iż znaczna część uczelni jest w stanie prowadzić jedynie studia pierwszego stopnia.

Dla pełności obrazu należy dodać, że rynkową szansę postanowiły także wykorzystać uczelnie publiczne, oferując płatne programy studiów zaocznych.

Widać zatem, iż przy niewątpliwie wysokiej skolaryzacji kierunku jego redukcja, wygaszanie i zawieszanie to w niepublicznym szkolnictwie wyższym zjawisko już rozpoczęte, i o nasilonych indeksach.

Przyczyny likwidacji kierunku politologia, podobnie jak pozostałych, leżą w organizacyjnym, instytucjonalnym i społecznym zapleczu prowadzących go uczelni. Jedną z ważniejszych przyczyn zawieszania lub likwidacji kierunków są koszty ich utrzymania oraz brak uzasadniającej uruchomienie kierunku liczby kandydatów na studia⁴.

Kształcenie

Wszystkie przedstawione do tej pory kwestie związane ze szkolnictwem wyższym, a więc także kształceniem politologicznym, są wymierne, możliwe do mniej lub bardziej precyzyjnego wyrażenia za pomocą dostępnych danych statystycznych. Równocześnie jednak nadal trwają zmiany organizacji i programowania studiów, które to przekształcenia są znacznie trudniejsze do rejestracji, jednak mają bardzo istotne znaczenie dla dyskusji o efekcie końcowym procesu kształcenia, czyli kwalifikacjach absolwentów.

Kształcenie stanowi jedno z dwóch podstawowych, obok prowadzenia badań naukowych, zadań szkoły wyższej. Uczelnia, konstruując ofertę kształcenia, musi zagwarantować przestrzeganie tzw. standardów kształcenia, które mają zapewnić minimalną, powtarzalną wiedzę i umiejętności absolwentom danego programu studiów, niezależnie od tego, w jakiej szkole wyższej program jest realizowany⁵.

Standard kształcenia na kierunku politologia określa, iż studia pierwszego stopnia (licencjackie) trwają nie krócej niż 6 semestrów, a liczba godzin zajęć nie może być mniej-

⁴ Spowodowane to jest m.in. niżem demograficznym i zdaje się osiągnięciem wartości maksymalnej przez wskaźnik skolaryzacji w grupie młodzież w wieku 19–24 lat, brakiem perspektywy uzyskania wsparcia inwestycyjnego dla Procesu Bolońskiego, brakiem kadr (zwłaszcza samodzielnych pracowników naukowych) oraz solidnych programów kształcenia i praktyk zawodowych. Ma to także miejsce w przypadku łączenia się uczelni. Wówczas likwidowane są kierunki inwestycyjnie nieopłacalne, nie dające szans konkurencyjnych na lokalnym rynku szkolnictwa wyższego. Mniejsze znaczenie (jednak nie należy go lekceważyć) ma typ środowiska społecznego i otoczenie instytucjonalne uczelni. Dotyczy to małych ośrodków, które znajdują się w fazie ograniczenia kierunków kształcenia. Por. *Działalność Państwowej...* 2009.

⁵ Zostały one określone w *Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 roku w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Rozporządzenie... 2007).*

sza niż 2000, z liczbą punktów ECTS nie mniejszą niż 180. Natomiast studia drugiego stopnia (magisterskie) trwają nie krócej niż 4 semestry, a liczba godzin zajęć nie może być mniejsza niż 800. Liczba punktów ECTS nie powinna być mniejsza niż 120 (*Rozporządzenie... 2007*). Takie określenie liczby godzin powoduje, iż na prowadzenie specjalności w ramach kierunku pozostaje teoretycznie do dyspozycji około 1130 godzin na studiach pierwszego stopnia oraz 485 godzin na studiach drugiego stopnia⁶.

Studia zaoczne mają mniejszy wymiar godzinowy niż studia stacjonarne. Wymiar godzinowy zajęć na studiach niestacjonarnych nie może być niższy niż 60% ogólnej liczby ich godzin określonych w standardach kształcenia, przy pełnej realizacji minimalnej liczby godzin zajęć określonych w standardach kształcenia. Jeśli uczelnia nie zwiększy minimalnej liczby godzin na danym stopniu kształcenia, to minimalna liczba godzin zajęć wynikająca ze standardów kształcenia na kierunku politologia na studiach pierwszego stopnia wynosi 1200 godzin, a na studiach drugiego stopnia 480 godzin. Na prowadzenie specjalności pozostaje więc znacznie mniej godzin. Jest to o tyle istotne, że studia zaoczne dominują pod względem liczby studentów nad studiami dziennymi.

Niepubliczne szkoły wyższe, państwowe wyższe szkoły zawodowe i nieakademickie uczelnie kościelne oferują w przeważającej mierze kształcenie w ograniczonym zakresie. W większości są to również jedynie studia pierwszego stopnia, kończące się uzyskaniem dyplomu licencjata, tańsze i pozwalające szybciej wejść na rynek pracy. Studia drugiego stopnia są oferowane przez nieliczne spośród nich. Może to mieć przyczynę w problemach związanych z uruchomieniem tego typu studiów, m.in. z obsadą kadrową, głównie samodzielnych pracowników naukowych, stanowiącą tzw. minimum kadrowe określane przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, ale także w problemach pozasystemowych.

Większość tych uczelni zakłada drożność kształcenia (możliwość kontynuowania studiów na poziomie drugiego stopnia) prowadzonych przez siebie kierunków na poziomie pierwszego stopnia z prowadzonymi na poziomie drugiego stopnia w obrębie tej samej uczelni, w uczelniach niepublicznych posiadających takie studia i przede wszystkim w uczelniach publicznych⁷. Między innymi dlatego plany studiów drugiego stopnia są dostosowane albo do własnych studiów pierwszego stopnia (kontynuacja), albo są częściowym powtórzeniem studiów pierwszego stopnia, aby umożliwić kształcenie absolwentom

⁶ Od ogólnej liczby 2000 godzin na pierwszym stopniu kształcenia należy odjąć wymiar godzinowy zajęć określonych przez standard kształcenia w grupie treści podstawowych (210) i kierunkowych (390) oraz w zakresie innych wymagań (270), których minimalny wymiar wynosi godzin 870. Analogicznie, od ogólnej liczby 800 godzin na drugim stopniu kształcenia należy odjąć wymiar godzinowy zajęć określonych przez standard kształcenia w grupie treści podstawowych (105) i kierunkowych (210), których minimalny wymiar wynosi 315 godzin. Teoretycznie, ponieważ uczelnie mogą wychodzić ponad standard w wymiarze godzinowym. Praktyka uczelni wskazuje jednak, że wymiar godzinowy zajęć pozostawionych w dyspozycji specjalności jest znacznie mniejszy. Wynika to stąd, że uczelnie decydują się na zwiększenie godzin niektórych zajęć, m.in. lektoratów, nie powiększając jednocześnie minimalnej liczby godzin przeznaczonych na studia pierwszego lub drugiego stopnia. Tego typu rozwiązania stosuje się przede wszystkim w celu utrzymania względnie niskich kosztów funkcjonowania kierunku.

⁷ Wiąże się to nie tylko z warunkami prawnymi, jakie uczelnie muszą spełnić, aby prowadzić studia magisterskie (studia drugiego stopnia), m.in. z wspomnianym wyżej minimum kadrowym, ale także z przyjmowanymi przez studentów (również doradzaniymi przez wielu specjalistów od rynku edukacji, rynku pracy, rozwoju osobistego itp.) strategiami zdobywania wykształcenia – m.in. studia pierwszego stopnia na uczelni niepublicznej, natomiast studia drugiego stopnia na uczelni publicznej, ze względu na wagę dyplomu takiej szkoły wyższej (postrzeganie uczelni, a tym samym ich absolwentów w społeczeństwie i przede wszystkim przez pracodawców).

innych kierunków i innych uczelni⁸. Wszystkie powyższe uwagi odnoszą się także do kierunku politologia.

Poza formalnymi i społecznymi uwarunkowaniami w rozwoju kierunku politologia istotną jest jego pozycja w strukturze prowadzącej go uczelni. Oznacza to rzecz bardzo ważną, mianowicie koncepcję specjalizacji na kierunku.

Szkoły wyższe w ramach prowadzonych studiów oferują wiele specjalności, i to nimi chcą się odróżniać od pozostałych i z nimi konkurować (niektóre kreują atrakcyjne z nazwy specjalności i rekrutują bezpośrednio na nie). Są one tworzone i likwidowane na poziomie podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni w odpowiedzi na (przede wszystkim) oczekiwania kandydatów i gospodarki oraz rozwój dyscyplin naukowych. Liczba specjalizacji oferowanych na kierunkach masowych, wśród nich politologii, w niektórych uczelniach dochodzi do kilkunastu.

Specjalności w ramach kierunku politologia przyjmują różne profile kształcenia i nazwy (nie jest to pełny katalog specjalności oferowanych w roku akademickim 2010–2011 w uczelniach na kierunku politologia), m.in.: administracja i samorząd terytorialny, dziennikarstwo i *public relations*, fundusze europejskie, służba socjalna, zarządzanie bezpieczeństwem publicznym, specjalność europejska, marketing polityczny i dziennikarstwo, dyplomacja polityczna, studia iberyjskie, polityka bezpieczeństwa publicznego, bezpieczeństwo wewnętrzne, ochrona zdrowia i pomoc społeczna, współpraca międzynarodowa i obsługa ruchu granicznego, socjologia problemów społecznych, Szkoła Liderów Samorządu Terytorialnego, polityka społeczna, marketing w administracji, gospodarce i polityce, komunikacja międzykulturowa, administracja wymiaru sprawiedliwości, prowadzenie kampanii politycznych, dyplomacja nowej Europy, *international political relations*, bezpieczeństwo europejskie, transformacje polityczne i ustrojowe, polityka obsługi ruchu granicznego, doradztwo i komunikowanie polityczne, zarządzanie bezpieczeństwem, politologia ogólna, polityka edukacyjna, polityka prozdrowotna, polityka ochrony rodziny – osoby, rosjoznawstwo, studia europejskie, polityka zdrowotna w Polsce i Unii Europejskiej, psychologia i doradztwo polityczne, analiza i badania polityczne, komunikowanie i media – dziennikarstwo prasowe, radiowe i telewizyjne, strategie reklamy i PR, sztuka dyplomacji i negocjacji, nauka o polityce, marketing polityczny, polityka społeczna, studia wschodnie – wschodnioznawstwo, bezpieczeństwo strategiczne, diagnozowanie i prognozowanie polityczne, zarządzanie państwem, procesy integracji europejskiej, bezpieczeństwo narodowe, cywilizacje pozaeuropejskie, „rozwiązywanie konfliktów w społeczeństwie wielokulturowym, polityka wobec mniejszości, regionalizm i samorząd, europeistyka, specjalizacja ogólnopolityczna⁹.

⁸ Ustawa *Prawo o szkolnictwie wyższym (Ustawa... 2005)* umożliwia studiowanie na dowolnym kierunku magisterskim, po ukończeniu studiów pierwszego stopnia. Rodzi to problem usytuowania studiów drugiego stopnia w systemie edukacji. Ważna jest odpowiedź na pytanie, czy ma to być nowy etap kształcenia, czy też kontynuacja poprzedniego. Najbardziej rozsądne wydaje się uznanie niezależności obu poziomów, przy jednoczesnym wprowadzaniu planów wyrównywania różnic dla absolwentów innych kierunków, tak, aby poziom ich wykształcenia był porównywalny.

⁹ Należy przy tym zaznaczyć, że nazwy kierunków studiów ustala w rozporządzeniu minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego, natomiast nazwy specjalności określają samodzielnie uczelnie, i to od nich zależy, czy nazwa ta będzie czytelna dla pracodawcy. Dlatego ustalenie kwalifikacji absolwenta studiów wymaga każdorazowo oceny zakresu kształcenia (na podstawie indeksu lub dodatkowych informacji z uczelni). Stąd również – prawdopodobnie – wynikają wątpliwości pracodawców dotyczące kwalifikacji absolwentów studiów w danej specjalności. Większość uczelni realizuje te same specjalności za-

Z akademickiego punktu widzenia szczególną uwagę poświęcono zatem trzem obszarom refleksji politologicznej: opinia publiczna i zachowania wyborcze, instytucje polityczne i społeczne, stosunki międzynarodowe i regiony świata. Istotne jest również komunikowanie¹⁰.

Z perspektywy rynkowej (ryunku edukacji i rynku pracy) widać, iż w założeniach celem studiów politologicznych nie jest kształcenie politologów, którzy poświęcą się pracy naukowej, ale kadr dla działalności publicznej, środowiska polityki, parlamentarzystów, prezydentów miast, burmistrzów, wójtów czy starostów oraz pracowników mediów. Zauważalna jest natomiast marginalizacja kształcenia nauczycieli. Ma to służyć podkreśleniu praktycznego wymiaru kształcenia – zawodowości studiów – i ich odteoretyzowania. Zawodowość przy tym utożsamiana jest z umiejętnościami i kwalifikacjami, a nie z postawami.

Nazwy specjalności są nierzadko podyktowane krótkookresową modą i skojarzeniami z konkretnymi zawodami. Kwestia długookresowej zatrudnialności absolwentów, a nie krótkookresowych i z natury rzeczy zmiennych potrzeb rynku pracy, schodzi przy tym na dalszy plan.

Trudności sprawia uczelniom precyzyjne określenie struktury kwalifikacji absolwentów poszczególnych specjalności. Nierzadko błędnie przypisywano im umiejętności, które odnoszą się do absolwentów innych kierunków studiów. Praktyka uczelni wskazuje specjalności, które funkcjonują jako odrębny kierunek studiów, np. dziennikarstwo i komunikacja społeczna, bezpieczeństwo narodowe, stosunki międzynarodowe, europeistyka, bezpieczeństwo wewnętrzne, polityka społeczna. Specjalności nie zastępują kierunków studiów, przy rozwiniętych obszarach nauki, i często nie zapewniają czytelnej komunikacji między uczelniami a kandydatami oraz pracodawcami a absolwentami. Stwarza to m.in. złudzenie studiowania w ramach innego kierunku niż w rzeczywistości. Specjalności są czasami także obejściem ograniczeń związanych z uprawnieniami kierunkowymi (np. uczelnia mająca uprawnienia do prowadzenia kierunku politologia umieszcza w jego ramach specjalności bardziej pasujące do kierunków: ekonomia, zarządzanie, administracja, bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo wewnętrzne, pedagogika, socjologia czy stosunki międzynarodowe).

Ponadto uczelnie organizują zajęcia na specjalnościach w taki sposób, aby mogli w nich uczestniczyć studenci z pokrewnych kierunków studiów. Przyczyną takiego stanu rzeczy są względy ekonomiczne, kadrowe i organizacyjne (m.in. zapewnienie drożności kształcenia – umożliwienie kontynuowania studiów na drugim stopniu studentom innych kierunków i/lub z innych uczelni).

Widać więc, jak w kwestii kształcenia politologia poszukuje swojej tożsamości. Studia politologiczne prowadzone są także na kierunkach: stosunki międzynarodowe, polityka społeczna, bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo wewnętrzne, dziennikarstwo i komunikacja społeczna (w znaczącym stopniu komplementarnych z kształceniem politologicznym) i właśnie w specjalnościach widać adoptowanie przez politologów prac i prob-

równy w trybie stacjonarnym, jak i niestacjonarnym. Do sporadycznych należą przypadki uruchomienia danej specjalności jedynie na studiach stacjonarnych. Znaczna część specjalności występuje tylko na studiach pierwszego stopnia.

¹⁰ Takie kształtowanie specjalności na kierunku politologia jest w dużej mierze zbliżone z funkcjonującym w polskiej literaturze podziałem na pięć działów nauki o polityce: teoria polityki, systemy polityczne oraz ich funkcjonowanie, ruchy i doktryny polityczne (historia i współczesność), współczesne stosunki międzynarodowe, polityki szczegółowe, (np. polityka gospodarcza, polityka społeczna, polityka ekologiczna). Por. Żukowski 2006, s. 29.

lematyki przede wszystkim z pogranicza tych i pozostałych nauk społecznych, aby być bliżej oczekiwań kandydatów na studia. Kwestią otwartą pozostaje, w jakim stopniu są one dzięki temu bliskie praktyki życia gospodarczego, a tym samym mogą zwiększyć szanse absolwentów na rynku pracy.

Należy dodać, iż posiadanie w ofercie dydaktycznej kierunku politologia pozwala na prowadzenie studiów podyplomowych. Są one, wraz z innymi formami kształcenia (kursy, szkolenia), odpowiedzią na potrzeby zmiany kwalifikacji, specjalizacji czy też pogłębiania wiedzy.

Oferenci studiów politologicznych muszą się liczyć z coraz trudniejszym pozyskiwaniem kandydatów, a zwłaszcza dobrych kandydatów. Rozwój różnych form edukacji ustawicznej może odegrać rolę czynnika osłabiającego konsekwencje zmian demograficznych w zakresie liczby kandydatów na studia pierwszego i drugiego stopnia.

Rozwój kadry

Uprawnienia do nadawania stopni doktora nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce skoncentrowane są w publicznych szkołach wyższych (posiada je 16 jednostek organizacyjnych uczelni), podobnie jak doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce (posiada je 6 jednostek organizacyjnych uczelni) (*Uchwała...* 2005). Tam też prowadzone są studia trzeciego stopnia (doktoranckie)¹¹. Oprócz nich uprawnienia te mają: jeden instytut Polskiej Akademii Nauk i jeden instytut naukowo-badawczy¹². Trzy spośród niepublicznych szkół wyższych są uprawnione do nadawania stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce; prowadzą one seminaria doktoranckie¹³.

Jakość kształcenia

Analiza jakości kształcenia jest konieczna, ponieważ wraz z masowością studiów politologicznych i ich urynkowaniem jakość ta ulega obniżeniu. W dyskusji nad jakością szkolnictwa wyższego szczególnie dużo nieporozumień dotyczy akredytacji i rankingów¹⁴.

¹¹ Organizatorami studiów doktoranckich z politologii są: Uniwersytet Warszawski – Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Uniwersytet Gdański – Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu – Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Uniwersytet Jagielloński – Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie – Wydział Politologii, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu – Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Opolski – Wydział Historyczno-Pedagogiczny, Uniwersytet Wrocławski – Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie – Wydział Humanistyczny.

¹² Są to: Instytut Studiów Politycznych PAN w Warszawie (stopień doktora nauk humanistycznych i doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce) oraz Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego w Poznaniu (stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce) (por. *Wykaz...* b.r.w.).

¹³ Są to: Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku – Wydział Nauk Politycznych, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego – Wydział Stosunków Międzynarodowych, Wyższa Szkoła Studiów Międzynarodowych w Łodzi – Wydział Studiów Międzynarodowych i Dyplomacji (por. *Wykaz...* b.r.w.).

¹⁴ Głównymi wyznacznikami jakości kształcenia w skali ogólnokrajowej są: kryteria rekrutacji studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych w większości uczelni niepublicznych, dostosowanie dydaktyki do poziomu przeciętnego studenta, stopień komercjalizacji niepublicznych szkół wyższych, a zwłaszcza ich zorientowanie (w większości wypadków je-

Zadaniem państwowego systemu akredytacji jest udzielenie uczelniom koncesji na prowadzenie danego programu studiów oraz zapewnienie, poprzez obligatoryjną procedurę akredytacyjną, aby realizowały co najmniej jego minimalny akceptowany zakres w wymagany sposób. Dokonuje tego Państwowa Komisja Akredytacyjna¹⁵.

Dotychczas w ramach państwowego systemu akredytacji dokonano oceny 67 jednostek prowadzących kierunek politologia. Według skali ocen stosowanych przez PKA wydano: 58 ocen pozytywnych; 2 oceny warunkowe; 7 ocen negatywnych. Ponadto jednej uczelni przywrócono uprawnienia do prowadzenia kierunku. Zaden z kierunków politologia nie otrzymał dotąd oceny wyróżniającej¹⁶.

Jakość kształcenia w polskich uczelniach monitorowana jest również przez środowiskowe instytucje akredytujące. Akredytacje środowiskowe w większym zakresie opierają się na kryterium jakości kształcenia niż akredytacja państwowa i nie są obowiązkowe. W środowiskowym systemie akredytacji kierunek politologia oceniany jest przez Uniwersytecką Komisję Akredytacyjną¹⁷. Dotychczas dokonano oceny uczelnianych jednostek prowadzących politologię: dziewięciu w 2002 roku (w tym dwóm na okres 2 lat), dwóch w 2007 roku, czterech w 2008 roku (w tym jednej na 2 lata), jednej w 2010 roku¹⁸.

Zadna z polskich politologii nie posiada akredytacji zagranicznych instytucji, choć o takie się starają i są im przyznawane inne kierunki studiów, będących gwarantami jakości programów nauczania.

Z punktu widzenia zapewnienia i oceny jakości kształcenia na kierunku politologia – poza wielowymiarowym aspektami programowymi i organizacyjnymi kształcenia, wewnętrznym systemem zapewnienia jakości kształcenia, orientacji na efekty kształcenia oraz bazy materialnej – istotne są następujące czynniki: kadra naukowo-dydaktyczna i jej rozwój, badania naukowe, umiędzynarodowienie uczelni i współpraca międzynarodowa.

Kadra naukowo-dydaktyczna

Dobór kadry naukowo-dydaktycznej, jej rozwój i działalność naukowa jest narzędziem do prowadzenia działalności dydaktycznej na najwyższym poziomie. Kwestia opty-

---

dynie) na dydaktykę oraz negatywne konsekwencje wieloletowości kadry naukowo-dydaktycznej czy też istotna zmiana struktury studentów z punktu widzenia trybów studiowania, wyrażająca się przede wszystkim znaczącym wzrostem liczby studiujących w trybie zaocznym.

¹⁵ Nie powstał dotychczas w PKA raport podsumowujący ocenę jakości kształcenia na kierunku politologia, będący uogólniającą, syntetyczną refleksją nad jakością kształcenia na tym kierunku. Istnieją takie raporty dla kilkudziesięciu kierunków, w przypadku których cykl oceniania w zasadzie dobiegł końca. Wiele informacji na temat kierunku przynoszą natomiast roczne sprawozdania z działalności PKA. Istotny jest także sukcesywnie uzupełniany zbiór raportów z wizytacji przeprowadzonych przez zespoły wizytujące PKA. Por. *Działalność...* 2007; 2008; 2009; *Raporty...* b.r.w.

¹⁶ Oceny są dokonywane na podstawie statutu PKA uchwalonego 13 października 2005 roku (z późniejszymi zmianami) oraz *Uchwały nr 76/2009 z 19 lutego 2009 roku w sprawie ustalenia ogólnych kryteriów oceny jakości kształcenia*. Zob. Oceny (<http://www.pka.edu.pl/index.php?page=oceny>); *Ocenione* (<http://www.pka.edu.pl/index.php?page=l>); *Oceny wyróżniające* (<http://www.pka.edu.pl/index.php?page=wyroznienia>).

¹⁷ Jest to organizacja pozarządowa założona w 1998 roku przez Konferencję Rektorów Uniwersytetów Polskich (KRUP), grupująca obecnie 19 publicznych i kościelnych szkół wyższych o statusie uniwersytetu, które są zainteresowane zapewnieniem wysokiej jakości kształcenia. Akredytacja jest udzielana na 2 lata lub na 5 lat (http://uka.amu.edu.pl/uka_ma_in.php).

¹⁸ Zob. *Akredytowane kierunki studiów – politologia* (<http://uka.amu.edu.pl/akr.php?id=33>); *Akredytowane kierunki studiów – politologia. Archiwum* (<http://uka.amu.edu.pl/akr-archiwum.php?id=33>).

malnej konstrukcji minimum kadrowego jest poważnym wyzwaniem dla kierunku politologia¹⁹.

Zdecydowana większość ocenianych przez PKA jednostek prowadzących kierunek spełniała podstawowe kryteria minimum kadrowego. Uwidaczniają się różnice w jakościowym doborze kadry między uczelniami publicznymi i niepublicznymi. W tych pierwszych braki mają charakter incydentalny. W tych drugich natomiast występują częściej i dotyczą przede wszystkim: zaawansowanego wieku osób proponowanych do minimum kadrowego, niespełniania przez nie wymagań standardowych pod względem uzyskanego stopnia i zgromadzonego dorobku naukowego, niemożności zaproponowania do tegoż minimum osób będących pracownikami danej uczelni i prowadzących w niej działalność naukowo-badawczą, niewystarczającej liczby godzin zajęć dydaktycznych, które prowadzą te osoby (pensum godzin) (*Działalność...* 2009).

Zastrzeżenia budziła także niewłaściwa obsada kadrowa bądź nadmierne rozszerzanie treści poszczególnych przedmiotów w celu dostosowania ich do profilu naukowego zatrudnianych nauczycieli akademickich (*Działalność...* 2009). Zdarza się, że łatwość skompletowania zespołu samodzielnych pracowników naukowych jako kadry podstawowej dla kierunku politologia skutkuje trywializacją problematyki politologicznej, która jest wykładana w sposób płytki i powierzchowny, co z kolei może prowadzić do utrwalania się wśród młodzieży i społeczeństwa poglądu, że są to studia łatwe.

Odrębną kwestię stanowią nieliczne na razie próby zatrudniania obcokrajowców, głównie samodzielnych pracowników naukowych z terenów byłego ZSRR²⁰.

Proces budowy własnych kadr w uczelniach niepublicznych jest oceniany jako zbyt powolny (*Działalność...* 2009). Problem ten wiąże się również z istniejącymi możliwościami uzyskania stopni i tytułów naukowych w zakresie nauki o polityce.

Badania naukowe

Badania naukowe są o tyle istotne w opisie polskiej politologii, iż stanowią nie tylko jedno z dwóch podstawowych, obok kształcenia, zadań szkoły wyższej, ale także ich prowadzenie jest warunkiem koniecznym, by prowadzić studia drugiego stopnia (*Rozporządzenie...* 2006; *Rozporządzenie...* 2009; *Uchwała...* 2007). Rozwój dydaktyki w nowo powstałych uczelniach publicznych, niepublicznych i kościelnych, a także w już istniejących uczelniach publicznych (m.in. w postaci studiów zaocznych) nie wpłynął na równie szeroki rozwój sfery nauki. Z punktu widzenia relacji działalności dydaktycznej do działalności naukowo-badawczej znamienne jest także ustawowe zwolnienie szkoły wyższej z obowiązku prowadzenia działalności naukowo-badawczej, a także kształcenia kadr naukowych, jeśli prowadzone są jedynie studia pierwszego stopnia²¹.

¹⁹ W minimum kadrowym kierunku politologia muszą bowiem być reprezentowani specjaliści z zakresu kierunku studiów: nauk humanistycznych – nauk o polityce i z zakresu związanego z kierunkiem studiów: nauk humanistycznych – historii, filozofii, etyki, socjologii, psychologii; z zakresu nauk prawnych – prawa; z zakresu nauk ekonomicznych – ekonomii, nauk o zarządzaniu oraz z zakresu nauk o Ziemi – geografii (*Rozporządzenie...* 2006; *Uchwała...* 2008).

²⁰ Od 1 października 2009 roku do minimum kadrowego (w grupie profesorów i doktorów habilitowanych) można wliczyć dwóch cudzoziemców.

²¹ Prowadzenie badań naukowych w danej uczelni przekłada się najsilniej na jakość kształcenia na studiach trzeciego stopnia (doktoranckich), najslabiej albo w ogóle na studiach pierwszego stopnia. Znaczenie badań naukowych prowadzo-

Na podstawie materiałów Państwowej Komisji Akredytacyjnej można stwierdzić, że badania naukowe są realizowane przede wszystkim w tych szkołach wyższych, które mają uprawnienia do prowadzenia studiów drugiego stopnia lub przygotowują się do ich uruchomienia. Dostrzegalna jest wyraźna dysproporcja w zakresie realizowanych badań naukowych między uczelniami publicznymi i niepublicznymi na korzyść tych pierwszych. Uczelnie niepubliczne, a także państwowe wyższe szkoły zawodowe, w których to koncentruje się nauczanie politologii (jak pokazano wyżej), na ogół nie mają uprawnień do prowadzenia studiów drugiego stopnia, dlatego prowadzenie działalności naukowej nie jest w nich obligatoryjne (*Działalność... 2009*).

Tematyka badań oraz publikacji nawiązuje do specyfiki uczelni, prowadzonych kierunków, a także usytuowania uczelni (zwłaszcza niepublicznych) w lokalnym środowisku. Badania są tematycznie rozproszone i nie zawsze prowadzone w sposób ciągły i systematyczny. Istotnym problemem jest również profesjonalizm organizacji badań naukowych oraz ich wymiar pragmatyczny. Dominują prace powstające indywidualnie. Nieliczne są zespołowe projekty badawcze – przeważnie w uniwersytetach, rzadziej w uczelniach niepublicznych. Ich pozytywną stroną jest to, że w znacznym stopniu uwzględniają potrzeby dydaktyki, słabą zaś – przywiązywanie zbyt małej wagi do badań o walorach teoriopoliologicznych i metodologicznych (*Działalność... 2009*).

Kolejną słabością jest finansowanie badań. Uczelnie w zbyt małym stopniu ubiegają się o granty zewnętrzne. Same także przeznaczają zbyt skromne środki na badania naukowe (*Działalność... 2009*).

Szkoły wyższe coraz częściej wydają własne czasopisma naukowe. Wzrasta liczba publikacji polskich autorów w językach obcych, choć wciąż nie jest ona wysoka. Publikacje obcojęzyczne wydawane są głównie przez ośrodki akademickie oraz przez uczelnie „zamożne” (*Działalność... 2009*).

Potwierdzenia kondycji politologii pod względem naukowym można również szukać w przeprowadzanej przez resort nauki ocenie parametrycznej, tzw. kategoryzacji jednostek naukowych (wydział lub instytut w ramach uczelni)²².

---

nych przez pracowników naukowo-dydaktycznych dla jakości kształcenia jest również bardziej istotne dla kierunków technicznych niż dla kierunków społecznych. Zauważyli to regulatorzy systemu szkolnictwa wyższego i uznali, iż prowadzenie badań naukowych jest obligatoryjne jedynie w przypadku studiów drugiego stopnia.

²² Ocena parametryczna (tzw. kategoryzacja) ma skalę od 1 do 5, przy czym kategoria 1 jest kategorią najwyższą. Ocena ta pokazuje potencjał naukowy jednostek badawczo-rozwojowych, instytutów PAN, jednostek organizacyjnych uczelni i innych podmiotów prowadzących działalność naukową (np. firm lub fundacji). Na jej podstawie resort nauki przydziela fundusze w ramach tzw. dotacji na działalność statutową, czyli utrzymanie samej instytucji oraz niektóre badania i konserwację sprzętu. W skategoryzowanych jednostkach (z nielicznymi wyjątkami) prowadzone są także inne kierunki studiów, dlatego należy mówić o kategorii jednostki prowadzącej kierunek politologia. O pozycji w tym swoistym naukowym rankingu decyduje przede wszystkim aktywność naukowo-badawcza pracowników (pochodna jej doborowi i rozwojowi), poziom publikacji naukowych i zastosowania praktyczne działalności naukowej. W wyniku oceny przeprowadzonej w 2010 roku kategorię I przyznano: czterem jednostkom uczelni publicznych prowadzącym kierunek politologia (wszystkie znajdują się na uniwersytetach: Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu – Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Uniwersytet Warszawski – Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Uniwersytet Łódzki – Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych, Uniwersytet Jagielloński – Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych), jednej uczelni kościelnej (Katolicki Uniwersytet Lubelski – Wydział Nauk Społecznych) oraz jednej uczelni niepublicznej (Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej – Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych). Por. *Komunikat... 2010*; Szwed b.r.w.

Umiejdzynarodowienie uczelni i współpraca międzynarodowa

Umiejdzynarodowienie uczelni wymaga przede wszystkim spełnienia trzech warunków: prowadzenia wymiany kadry naukowej, prowadzenia wymiany studentów oraz uczestniczenia w międzynarodowych programach. Poziom umiejdzynarodowienia polskich uczelni (zwłaszcza niepublicznych) jest generalnie niski. Dotyczy to przede wszystkim badań naukowych i członkostwa polskich naukowców w międzynarodowych organizacjach naukowych. Wymiana studencka z programu Erasmus jest asymetryczna: choć liczba umów jest stosunkowo wysoka, a kierunki wymiany są zróżnicowane, to częściej z programu korzystają studenci z Polski (*Działalność... 2009*).

W większości przypadków prowadzona współpraca międzynarodowa jest sformalizowana poprzez zawarte umowy. Uwzględnia wspólne programy badawcze, publikacje, konferencje naukowe i wymianę naukową. Kontakty z uczelniami zagranicznymi są częste w grupie uczelni publicznych. W uczelniach niepublicznych, zwłaszcza małych, a także w publicznych szkołach wyższych nie mających tradycji prowadzenia danego kierunku studiów współpracuje się na ogół z mało znanymi ośrodkami w dawnych krajach socjalistycznych, mającymi niski prestiż w środowisku. W większości współpraca ma też charakter nieregularny. Natomiast lepiej jest z międzynarodowym charakterem organizowanych konferencji naukowych (*Działalność... 2009*).

Uczelnie zatrudniają obcokrajowców, jednak (jak już wspomniano wyżej) głównie są to samodzielni pracownicy naukowci z krajów byłego ZSRR (*Działalność... 2009*).

Jeszcze gorzej, na podstawie przeglądu oferty dydaktycznej uczelni, wyglądają możliwości studiów w języku angielskim na kierunku politologia. Studia takie są korzyścią dla studentów rodzimych, ponieważ łatwiej odnajdują się na globalizującym się rynku pracy, ale przede wszystkim mogą przyciągnąć potencjalnych studentów z zagranicy (co zdaje się pożądane w obliczu niżu demograficznego)²³.

Taki opis przybliży do określenia siły poszczególnych szkół wyższych, wydziałów (jednostek) i kierunku oraz porównań zarówno wewnątrz regionu, jak i w skali ogólnopolskiej. Natomiast takim kryterium nie powinny być miejsca zajmowane w rankingach przygotowywanych co roku przez polskie dzienniki (np. dziennik „Rzeczpospolita” wspólnie z miesięcznikiem edukacyjnym „Perspektywy” czy po raz pierwszy przygotowany w 2010 roku przez spółkę medialną Agora SA i Stowarzyszenie PR i promocji uczelni polskich PRom), czasopisma opinii („Wprost”), czasopisma gospodarcze („Home&Market”) i inne, ze względu na liczne wady, którymi są obarczone (por. *Stanowisko... b.r.w.*).

Perspektywy zawodowe absolwentów politologii

Analizując rynek edukacji na poziomie wyższym, można dopatrywać się istnienia mód na określone kierunki, chociaż ich istnienie nie ma żadnego znaczenia dla rozwoju gos-

²³ Z analizy oferty edukacyjnej i materiałów programu „Study in Poland” (*Study... b.r.w.*) wynika, że obecnie takie programy proponują: Uniwersytet Warszawski – Instytut Nauk Politycznych Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu – Collegium Polonicum w Stubicach, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski – Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Wrocławski – Wydział Nauk Społecznych (studia magisterskie w języku angielskim) oraz Collegium Civitas w Warszawie (studia pierwszego i drugiego stopnia).

podarczego kraju. Mamy więc nadpodaż absolwentów kierunków humanistycznych i ekonomicznych, określanych jako masowe (w tej kategorii mieści się również politologia), po których trudno o pracę, bo rynek pracy nie jest w stanie wchłonąć rokrocznie takiej liczby ich absolwentów. Występuje natomiast niedobór absolwentów kierunków ścisłych i technicznych²⁴.

Wskaźnik szansy uzyskania oferty pracy w poszczególnych zawodach – czyli stosunek procentowy zarejestrowanych bezrobotnych do liczby zgłoszonych ofert pracy, które odpowiadają ich kwalifikacjom – jest dla absolwentów politologii i innych kierunków masowych niski. Poza tym znaczna liczba szkół niepublicznych prowadzących kierunek politologia wywołuje efekt „zbitej masy” absolwentów, całkowicie nierozpoznawalnej dla pracodawców, którzy dopiero uczą się wartościowania dyplomów. Również przedsiębiorcy i instytucje sektora publicznego nadal ukończenie konkretnego kierunku studiów traktują jako gwarancję, że kandydat do pracy będzie posiadał nie tylko wiedzę specjalistyczną, ale także umiejętności stereotypowo związane z daną grupą stanowisk. Większą elastycznością w rekrutacji i zatrudnianiu pracowników charakteryzują się międzynarodowe koncerny oraz firmy doradztwa personalnego (*Co po studiach...* b.r.w.).

Biorąc pod uwagę nawet tylko wycinkową wiedzę wynikającą z obserwacji rynku pracy, należy stwierdzić, że pożądanym absolwentem studiów wyższych powinien przede wszystkim mieć pewne cechy osobowościowe, połączone z wiedzą specjalistyczną (która z natury rzeczy stosunkowo najszybciej ulega dezaktualizacji w wyniku zmian zachodzących w życiu gospodarczym i społecznym) oraz zdolnością do dalszego uczenia się. Z cechami tymi związana jest zatrudnialność (czyli zdolność do podjęcia i kontynuowania zatrudnienia).

Zawodowość odpowiada więc bardziej krótkookresowej prognozie potrzeb rynku pracy i widoczna jest zwłaszcza na poziomie specjalności i specjalizacji na kierunku studiów, gdzie trwa swoisty wyścig w wymyślaniu nowych nazw, dobrze brzmiących w aktualnych warunkach rynkowych.

Są to kwestie do rozważenia na poziomie systemowym, nie zaś na poziomie poszczególnych uczelni. Z tego też względu politologia w Polsce jest mniej ceniona niż na Zachodzie, gdzie spośród jej absolwentów rekrutują się uznani przedstawiciele życia społecznego, politycznego i gospodarczego.

Zakończenie

Spostrzeżenia zawarte w niniejszym tekście opierają się na obserwacji funkcjonowania uczelni prowadzących kierunek politologia w skali kraju. Pełny opis wymaga specjalnego programu badawczego. Dotyczy to zwłaszcza dostosowania rynku edukacyjnego do zmian na rynku pracy w regionach, kraju i najbardziej rozwiniętych gospodarkach Unii Europejskiej, działań podejmowanych w celu przyciągnięcia potencjalnych studentów

²⁴ Kierunki masowe charakteryzują się dużą liczbą studentów, niewielką liczbą kadry oraz wysokim udziałem studentów niestacjonarnych. Studia te można realizować w warunkach nawet bardzo skromnej bazy materialnej. Są to kierunki z grupy „nauki społeczne, gospodarka i prawo” oraz „kształcenie”, na których łącznie studiuje ponad połowa ogółu studentów (*Strategia...* 2010, s. 29).

z zagranicy, a także zmian demograficznych (niż demograficzny tak naprawdę dopiero do uczelni dociera) oraz uwarunkowań prawno-instytucjonalnych.

W artykule starałem się ukazać, jak trudnym problemem jest utrzymanie i podwyższenie jakości studiów politologicznych, zwłaszcza w uczelniach niepublicznych. Masowość kształcenia na tym kierunku musi siłą rzeczy prowadzić do obniżania poziomu. Dlatego też w interesie uczelni leży zahamowanie tego procesu oraz utrzymanie odpowiedniej wartości kwalifikacji absolwentów.

Istnieją dwa wyzwania, wobec których stają obecnie przede wszystkim niepubliczne szkoły wyższe (w których koncentruje się prowadzenie kierunku politologia) oraz nieakademickie uczelnie publiczne. Są nimi łączenie dydaktyki z działalnością naukową oraz godzenie masowości studiów z ich elitarnością. W rezultacie muszą być określone: model organizacji i działania szkół wyższych, kierunki rozwoju uczelni w zakresie politologii, kryteria przyjęć na studia oraz profil absolwenta. Wiedza ta, na poziomie poszczególnych uczelni, powinna się przyczynić do podniesienia jakości usług edukacyjnych. Uczelnie wiedzą, że w przyszłości muszą zacząć walczyć o przetrwanie jakością kształcenia, a nie liczbą nowych kierunków i specjalności o atrakcyjnych nazwach.

Nie jest to problemem i zadaniem jedynie dla uczelni jako oferentów studiów, ale dla całego środowiska politologicznego, któremu powinno zależeć na tym, aby poprzez właściwą, aktualną i dostosowaną do potrzeb rynkowych, a równocześnie wypełniającą podstawy naukowe, ofertę edukacyjną oddziaływać na rynek pracy. Takie oddziaływanie powinno w długim okresie przynieść wymierne korzyści, ponieważ rynek otrzyma dobrze wyedukowanych pracowników, uczelniom zaś zapewni ciągły rozwój poprzez współdziałanie z podmiotami rynku i konkurencją merytoryczną z innymi szkołami wyższymi.

Literatura

Co po studiach... b.r.w.

Co po studiach – perspektywy dla absolwentów, Wojewódzki Urząd Pracy, Łódź (http://www.wup.lodz.pl/files/ciz/ciz_por_po_studiach.pdf).

Działalność... 2007

Działalność Państwowej Komisji Akredytacyjnej w 2006 r., Państwowa Komisja Akredytacyjna, Warszawa.

Działalność... 2008

Działalność Państwowej Komisji Akredytacyjnej w latach 2005–2007. Druga kadencja, Państwowa Komisja Akredytacyjna, Warszawa.

Działalność... 2009

Działalność Państwowej Komisji Akredytacyjnej w 2008 r., Państwowa Komisja Akredytacyjna, Warszawa.

Działalność... 2010

Działalność Państwowej Komisji Akredytacyjnej w 2009 r., Państwowa Komisja Akredytacyjna, Warszawa.

Igielska B. 2009

Co studiować?, „Polityka”, 12 października.

Informacja... b.r.w.

Informacja o wynikach rekrutacji na studia na rok akademicki 2009/2010 w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz uczelniach niepublicznych (<http://www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/dane-statystyczne-o-szkolnictwie-wyzszym/dane-statystyczne-o-szkolnictwie-wyzszym/> artykuł/informacja-o-wynikach-rekrutacji).

Komunikat... 2010

Komunikat nr 19 Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 września 2010 roku o ustalonych kategoriach jednostek naukowych.

Olszewski E. 2006

Traditions and Present of Political Science Studies in Poland, „Teka Komitetu Politologii i Stosunków Międzynarodowych”, Polska Akademia Nauk, Oddział w Lublinie, nr 1.

Państwowe... b.r.w.

Państwowe wyższe szkoły zawodowe (<http://www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/system-szkolnictwa-wyzszego/uczelnie/uczelnie-publiczne/wykaz-uczeln-publicznych-nadzorowanych-przez-ministra-wlasciwego-ds-szkolnictwa-wyzszego/panstwowe-wyzsze-szkoly-zawodowe>).

Publiczne... b.r.w.

Publiczne uczelnie akademickie (<http://www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/system-szkolnictwa-wyzszego/uczelnie/uczelnie-publiczne/wykaz-uczeln-publicznych-nadzorowanych-przez-ministra-wlasciwego-ds-szkolnictwa-wyzszego/publiczne-uczelnie-akademic>).

Raporty... b.r.w.

Raporty z wizytacji, Państwowa Komisja Akredytacyjna, Warszawa (<http://www.pka.edu.pl/index.php?page=raporty>).

Rozporządzenie... 2006

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 roku w sprawie warunków, jakie muszą spełnić jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia.

Rozporządzenie... 2007

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 roku w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki, „Dziennik Ustaw” 2007, nr 164, poz. 1166, zm. „Dziennik Ustaw” 2009, nr 180, poz. 1407.

Rozporządzenie... 2009

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 23 września 2009 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia.

Stanowisko... b.r.w.

Stanowisko w sprawie rankingów wyższych uczelni (<http://www.prom.edu.pl/dla-mediow/62-stanowisko-w-sprawie-rankingow-wyszych-uczeln>).

Strategia... 2010

Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku, Ernst & Young Business Advisory, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa.

Study... b.r.w.

Study in Poland (<http://www.studyinpoland.pl>).

Szwed J. b.r.w.

Kilka słów o kategoryzacji jednostek naukowych, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa (http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/ministerstwo/Aktualnosci/20100528_artikul_Szwed.pdf).

Uchwała... 2005

Uchwała Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów z dnia 24 października 2005 roku w sprawie określenia dziedzin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych artystycznych (http://www.ck.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=9&Itemid=16).

Uchwała... 2007

Uchwała nr 94/2007 Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 8 lutego 2007 roku w sprawie kryteriów oceny spełnienia wymagań w zakresie prowadzenia badań naukowych w dyscyplinie lub dziedzinie związanej z danym kierunkiem studiów.

Uchwała... 2008

Uchwała nr 828/2008 Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 27 listopada 2008 roku w sprawie kryteriów oceny spełnienia wymagań w zakresie minimum kadrowego.

Uchwała... 2009

Uchwała nr 76/2009 Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 19 lutego 2009 roku w sprawie ustalenia ogólnych kryteriów oceny jakości kształcenia.

Uczelnie... b.r.w.

Uczelnie z uprawnieniami do kształcenia poza granicami RP, (<http://www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/system-szkolnictwa-wyzszego/uczelnie/uczelnie-z-uprawnieniami-do-ksztalcenia-poz-granicami-rp>).

Uczelnie kościelne b.r.w.

Uczelnie kościelne (<http://www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/system-szkolnictwa-wyzszego/uczelnie/uczelnie-koscielne>).

Ustawa... 2005

Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym z 27 lipca 2005 roku, „Dziennik Ustaw” 2005, nr 164, poz. 1365, z późniejszymi zmianami.

Wykaz... b.r.w.

Wykaz uczelni niepublicznych wpisanych do prowadzonego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego rejestru uczelni niepublicznych i związków uczelni niepublicznych (<http://www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/system-szkolnictwa-wyzszego/uczelnie/uczelnie-niepubliczne/wykaz-uczelni-niepublicznych>).

Żukowski A. 2006

Politologia jako dyscyplina naukowa i kierunek kształcenia, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn.